

V OBČINI STRAŽA

Uvod

Dolenjska lepota Krka, z izvirov v vasi Krka, v svojem toku povezuje občine Žužemberk, Dolenjske Toplice, Stražo, Novo mesto in še mnogo drugih na svoji poti do izliva v Savo pri Brežicah.

Njen zgornji tok je vpet v ozko sotesko, ki se v Straži prične širiti. Z obeh strani jo obdajajo hribi in v tej zeleni oazi je občina Straža. Čeprav majhna po številu prebivalcev in skromna po prostorskih razsežnosti, pa je vendar velika.

Velika zato, ker ima mnogo naravnih lepote, ima industrijo in ima pridne, delavne in ponosne občane. Prav ti ljudje, so skozi desetletja s svojim delom v Novolesu, Gorjancih, Gozdnem gospodarstvu, Evostilu, Lestri in še bi lahko naštevali, ustvarjali temelje za novo občino nastalo v letu 2007.

Ne smemo pozabiti tudi na ostale proizvodne in storitvene panoge, ki uspešno opravljajo svojo dejavnost v naši občini. To so predvsem manjši obrtniki in podjetniki in pri nekaterih od njih so se pojavile želje po širitvi svoje dejavnosti. Glede na potrebe različnih investitorjev v različnih panogah, ki iščejo primerne prostorske rešitve za svoje nove proizvodne programe ali preselitev proizvodnih kapacitete, je občina kot rešitev začela pripravljati občinski podrobni prostorski načrt za izgradnjo Gospodarske cone Zalog.

Občina Straža danes šteje okoli 4.000 prebivalcev, ki vsak dan znova s svojim delom soustvarjajo in vplivajo na razvoj občine.

Ponosni smo na naravne lepote, ki nas obdajajo na reko Krko, Straški hrib, Ljubeni, na kraške jame, na sprehajalne poti. Ponosni smo na našo kulturno in zgodovinsko dediščino: imamo pet cerkva, šolo, vrtec,

zdravstveni dom, lekarno, banko, pošto, knjižnico in še bi lahko naštevali.

Kulturno in športno življenje ter ostale proste aktivnosti se odvijajo v okviru številnih društev in interesnih skupnosti. Imamo Turistično društvo Straža, ki vsako leto organizira osrednjo prireditev kraja imenovano Straška jesen. Zelo so aktivni še Kulturno društvo, gasilska društva, upokojsko društvo, rafting klub in druga. Občina razpolaga tudi z objekti za rekreativno in športno dejavnost. V sklopu območja občine je letališka steza Letališča Prečna, ki nudi možnost razvoja s športno rekreativnega področja.

Naj za konec občino Stražo predstavi grb, v katerem so zajete njene najbolj prepoznavne značilnosti: reka Krka, vinske gorice in gozdovi, mlini na reki Krki in lesna industrija.

CERKVE V OBČINI STRAŽA

V občini je farna cerkev sv. Jakoba v Vavti vasi, ki ima dve podružnici. Cerkev sv. Tomaža v Straži in cerkev Marije Tolažnice žalostnih na Drganjih selih.

Cerkev Vnebovzjetja Matere božje v nekdanji Dolnji Straži in cerkev sv. Martina v Zalo-gu pa sta podružnični cerkvi sv. Antona v Prečni.

FARNA CERKEV SV. JAKOBA V VAVTI VASI

»V Bavitovasi stoji lepa prostorna cerkev, v kateri že več let duhovsko službo oskerbujejo za Božjo čast in zveličanje duš vneti fajmošter, častiti gospod Gašper Martinc. Takimu gospodu, se ve, je lepota Gospodove hiše posebno pri sercu, in res so lepo oskerbeli svojo nevesto ter farno cerkev Bavitovsko«, so leta 1856 pisale Novice.

PRVA CERKVICA v Vavti vasi naj bi stala že leta 1462. Leta 1501 je postala podružnica velike pražupnije Šmihel pri Novem mestu. Glavni oltar je bil posvečen sv. apostolu Jakobu starejšemu; oltar na desni sv. Vincenciju Ferreru, na levi pa sv. Sebastijanu.

Ko je bil v Vavti vasi ustanovljen vikariat z mnogimi podružnicami, je cerkev postala premajhna. Zato se je župnijski vikar Janez Jožef Waiz, ki je tu služboval v letih od 1779 - 1786, lotil zidanja (sedanje) župnijske cerkve. Staro so porušili do tal in na njenem mestu zgradili mnogo večjo v baročnem slogu in v obliki križa, kar daje vtis mogočnosti. Dolga je 26 m, v ladji je visoka 10,3, v prezbiteriju pa 8,5 m. Ima potegnjene pravokoten in plitvo zaokro-

žen prezbiterij, dve stranski, v osrednji prostor zlivajoči se kapeli.

ZVONIK stoji pred cerkvijo in tvori z njo celoto. Med letoma 1814 in 1815 so ga dvignili za četrtno. 1848/49 je dobil zvonik novo ostrešje; pokrit je bil s hrastovimi skodlami, ki so zdržale do leta 1894, ko jih je zamenjala pločevina. Leta 2010 smo župljani Vavte vasi s finančno pomočjo Občine Straža, zamenjali pločevinasto kritino na zvoniku z bakreno.

ZVONOVI iz prve cerkve so se začeli

oglašati: prvi leta 1652, drugi 1667 in tretji 1742 leta. Le-te so zamenjali novi leta 1830. Prva svetovna vojna je pobrala tri zvonove (1917). Leta 1921 pa so bili na Jesenicah nabavljeni trije novi jekleni zvonovi: tehtali so 1348, 615 in 478 kg.

Hrastove **KLOPI** so bile postavljene 1827. leta. 1954 so postavili nove klopi iz mehkega lesa. 2006 so bile po načrtih arhitekta Franca Kvaternika izdelane sedanje klopi.

NOVE ORGLE z osmimi registri (mojster Peter Rumlj iz Kamnika) so se začele oglašati leta 1827. leta. Po osemdesetih letih je njihov glas močno opešal, tako da so razmišljali o novih in večjih, zato so morali predelati in povečati kor. 20. kimavca 1908 je nove orgle (delo Ivana Milavca iz Ljubljane) slovesno blagoslovil novomeški prošt dr. Elbert.

STOLPNO URO (delo urarja Johanna Marakutyja iz Ribnice) so postavili 1834. leta. Leta 2010, ko je bila zunanost cerkve v celoti prepleškana, so zamenjali mehanizem stolpne ure in njene kazalce.

PRIŽNICA, ki so jo postavili na desni strani prezbitेरija, je bila prvotno brez strehe. Le-to so postavili leta 1834. 1856 so prižnico prepleskali in obogatili z Goldensteinovo sliko Jezusa sejalca. Ob celotni prenovitvi notranjosti cerkve leta 2006 je bila prižnica zaradi dotrajanosti odstranjena.

SLIKE v glavnem oltarju in v obeh stranskih kapelah je leta 1855 izdelal znameniti slikar Franz Kurz Thurno Goldenstein Salisburgensis. Izdelane so v olju in pritrjene v iluzionistično oltarno kuliso. Oltarne slike je slikar Franz Kurz Thurno Goldenstein Salisburgensis (1807-1878) obdal v fresko tehniko, naslikano z razkošno oltarno arhitekturo. Tudi oltarne kompozicije, ki so vpete v navidezno arhitekturo, so povečini Goldensteinove.

Nad glavnim oltarjem je slika sv. JAKOBA. Na desni strani slike sta freski sv. Petra in Pavla, na levi pa sv. Neže in Barbare. Iste ga leta je umetnik poslikal tudi obe stranski kapeli. V desni je sv. Vincencij Ferrer, v levi pa je sveto Družino zamenjala slika rožnovenske Matere Božje. Za stranska oltarja pa je isti avtor leta 1857 naslikal na platno še sliki presvetega Srca Jezusovega in brezmadežnega Srca Marijinega.

OBHAJILNA MIZA iz marmorja in s kovinskimi vrati je bila postavljena 1875. leta (kamnosek Kobal iz Bršljina). Leta 2006 so obhajilno mizo prestavili v stransko kapelo.

KRSTNI KAMEN je stal v kotu pod korom, kasneje je bil prestavljen v kapelo na levi strani, 1940 leta so ga prenesli v zakristijo, 2006 leta pa v prezbitेरij cerkve.

Kamniti **PORTAL** in nova glavna vrata so bila narejena 1894. leta.

Sedanja glavna vrata je naredil akad. kipar Stane Jarm.

Veliki stari **OLTAR** je bil leta 1949 odstranjen in zamenjal ga je oltar iz Zavetišča sv. Jožefa v Ljubljani, izdelan 1935. leta po načrtih arhitekta Pengova.

Nov **KRIŽEV POT** so postavili 1862. leta. Slike na platno so delo italijanskega umetnika Davida Bertolda. Rezbar Jožef Rubašič pa je napravil okvirje.

1912 je bila cerkev zunaj in znotraj prenovljena, prepleškana in strop poslikan. Notranjost cerkve je doživela temeljito notranjo prenovno še leta 2006, zunanjo pa leta 2010.

Elektriko so napeljali 1940. leta.

PODRUŽNIČNA CERKEV SVETEGA TOMAŽA V STRAŽI (Gor. Straža)

V današnji Straži, včasih Gornji Straži na gričku stoji podružnična cerkev sv. Tomaža. Cerkev je spadala pod župnijo Prečna do leta 1883, ko je bila s privoljenjem ljubljanskega škofa, deželne vlade, župnikov v Prečni in Vavti vasi, ter na željo prebivalcev priključena župniji Vavta vas. Straža (apud Warte, bey Warth) je v pisnih virih prvič omenjena leta 1250, cerkve svetega Tomaža viri ne omenjajo.

To malo cerkvico so leta 1987 začeli obnavljati. Preden so se jeseni leta 1987 začela obnovitvena dela na podružnični cerkvi svetega Tomaža v Straži, ni nihče slutil, da na videz skromna vaška podružnica skriva toliko presenečenj.

Pri menjavi tlakov je bila odkrita polkrožna romanska apsida, katere sestavni del je tudi večji del sedaj obstoječega slavoloka.

Ostankom romanske cerkve sta tudi oba zahodna vogala cerkvene ladje in zunanja slavoločna stena. Na južnem delu slavoločnega loka je bila odkrita figura starejšega bradatega moškega, ki v desnici drži knjigo, v levici pa krožnik. Na severnem delu je ohranjen le fragment obraza mladeniča. Oba fragmenta poslikave dajeta vtis, da gre za figuri, ki sta sestavni delu spreveda, ki se je nadaljeval po stenah apsida.

Vse to in še nekatere druge najdbe kažejo na to, da je cerkev skoraj pet stoletij starejša, kot je bilo znano do sedaj. V pisanih virih se cerkev omenja šele od sredine 19.

stoletja dalje. Tudi Valvasor v Slavi vojvodine Kranjske cerkve ne omenja.

Edina izpričana starejša letnica je letnica 1681 na nagrobni plošči pred prezbiterijem, kjer je vklesan napis: (Tu je pokopan Andrej Darovec)

HIC SEPVL
TVS EST
ANDRE
AS DARA
VZ
1681

V kroniki župnije razberemo nekaj podatkov, ki časovno opredeljujejo večje spremembe na stavbi: leta 1851 naj bi podrli stari zvonik, pozidali sedanjega in ga pokrili s škodlami, streho ladje in prezbiterija pa z opeko, leta 1895 naj bi bil odstranjen lesen poslikan strop v ladji in nadomeščen z opečnim banjastim, leta 1907 so zamenjali ostrežje na zvoniku in ga pokrili s pločevino, zelo temeljite obnove je bila cerkev deležna leta 1926, ko so v njeni notranjščini položili teraco tlak,

prebelili stene in obok, prepleskali zlate baročne oltarje in prebelili zunanjščino.

GLAVNI OLTAR je v obliki bogato rezljanega okvirja, zlati oltar, iz začetka 18. stoletja. V plitvi niši stoji na nizkem podstavku kip svetega Tomaža, ki je vitek in baročno razgiban.

SEVERNI STRANSKI OLTAR je zlati oltar iz 17. stoletja. Stebriči oltarja so oviti z vinsko trto in grozdem. V glavni niši je kip sv. Barbare s kelihom in križem.

JUŽNI STRANSKI OLTAR je v osnovi enak severnemu. V spodnji niši stoji kip sv. Pavla, zgoraj pa kip sv. Janeza.

SVEČNIKI spadajo v 17. stoletje. Narejeni so iz stisnjene pločevine.

KRIŽEV POT je ljudsko delo iz prve polovice 19. stoletja. Slike so bile v slabem stanju, zato so jih leta 1990 pod vodstvom prof. Marinke Dražumerič restavrirali.

LADJA CERKVE je pravokotna. V južni in severni steni je po eno pravokotno okno s kamnitim okvirom, tako kot pri oknih v prezbitერიju.

ZVONIK je čokat. Streha je neobaročna in kaže klasične oblike. V zvoniku visita dva zvonova.

FRESKA na zazidanem stranskem oltarju je delo slovenskega kiparja in grafika Staneta Jarma iz Kočevja.

Cerkev je bila v letih od 1987 do 1990 znotraj in zunaj temeljito obnovljena.

PODRUŽNIČNA CERKEV MARIJE TOLAŽNICE ŽALOSTNIH NA DRGANJH SELIH

Na Drganjih selih je podružnična cerkev Marije Tolažnice žalostnih. Ima tristrano zaključen prezbitერიj z ogelnimi lizenami (obkrajek, rob, okrepitev zidu z vgradnjo pokončnega pravokotnega stebra), ki je bil kasneje prizidan k starejši ladji, ima banjast obok s temenskim medaljonom.

Ladja je imela prvotno raven strop, danes pa je barokizirana. Zvonik je vključen v bogato stebriščno lopo.

GLAVNI OLTAR

Oltarni nastavek glavnega oltarja sestavlja osrednji spodnji del s paroma stebrov, ki

nosita **ogredje z razgibano atiko**. V oltarni niši je nameščen kip Marije z Jezusom, tipa Marije kot apokaliptične žene, ki se je uveljavil že v poznem srednjem veku. Desno stoji sv. Marko, levo pa svetnik s knjigo in sulico. Zgoraj v atiki je upodobljen **prizor Marijinega kronanja**: Bog Oče, Jezus s križem in Sv. Duh

v obliki goloba – vsi so v družbi angelov in puttov. Na oltarju ni letnice (verjetno prva pol. 18. stol.). Na hrbtni strani je le napis, ki označuje čas in avtorja obnove: »Renoviert den 23 april 1819 den Trohn Johann Kandutsch Mahler Reifnitz gebirtig«.

Oltar proti ljudstvu je seveda novejše delo, krasi pa ga lesen antependij z ekspresivno podobo trpečega Kristusa in žalujočih žena, delo kiparja Staneta Jarma.

STRANSKA OLTARJA

se nahajata v ladji in sta verjetno tudi iz prve polovice 18. stoletja. **Južni stranski oltar je posvečen sv. Marku.** V atiki je majhna ovalna slika s podobo sv.

Vincenca, levo in desno pa klečita angela. Pendant južnemu je **severni oltar, posvečen sv. Luku.** V atiki je ovalna sličica s podobo angela varuha in klečeča angela. Figura sv. Mihaela, nameščena v niši nad slavolokom, je verjetno iz istega časa kot oltarji.

Križev pot je slikan na papir, je ljudsko delo in ima napise v bohoričici. Večji zvon je iz leta 1749, manjši pa iz leta 1834.

Notranjost cerkve je bila leta 2009 popolnoma prenovljena z darovi vernikov. Restavriranje oltarjev pa je plačala Občina Straža.

PODRUŽNIČNA CERKEV VNEBOVZETJA MATERE BOŽJE V STRAŽI (Dol. Straža)

V nekdanji Dolnji Straži je baročna cerkev Vnebovzetja Matere božje s konca 17. stoletja natančneje iz leta 1690. Cerkev je pozidana na osmerokotni tlorisni osnovi s prislonjenim zvonikom in plitvo kapelo. Po naročilu članice rodbine Brenner, lastnice bližnjega gradu Luknje, je bila tudi v celoti poslikana.

Kupola je poslikana z arhitekturnim ogrodjem, s stebri, zidci in balkoni ter z gledalci za balustardnimi (naslon iz

stebričev) ograjami, ki spremljajo Marijin vnebohod.

Oprema je iz 18. stoletja, glavni oltar je še v slogu 17. stoletja, oltar ima sliko sv. Florijana. Orgelska omara, prižnica in votivne podobe so iz začetka 18. stoletja. Stenske

slike pa so podobne slikam iz nekdanjega gradu Luknja.

Cerkev je včasih na praznik Marijinega vnebovzjetja ali Veliki šmaren privabljala

številne romarje. Marijina cerkev v Dolnji Straži je spomenik baročne umetnosti na Dolenjskem ki presega lokalne okvire in ima status kulturnega spomenika.

PODRUŽNIČNA CERKEV V SVETEGA MARTINA V ZALOGU

V Zalogu je cerkev sv. Martina in je podružnica župnije Prečna. Leto graditve ali posvetitve nista znana, omenjena pa je v popisu cerkva škofa Bizancija leta 1581. Domneva se, da je tu prvotno stala kapelica. Cerkevna ladja je pravokotna, baročno obokana. Prezbiterij je tudi pravokoten, zaključen v gotskem načinu.

Oltar je iz prve polovice 17. stoletja. Izhaja iz arhitekture stebričkov in venčnih zidcev, okrašenih s preslegasto ornamentico značilno za zgodnji barok. Oltar krasijo kipi, posebno zanimiva sta kip sv. Jurija z zmajem in kip sv. Ane Samotretje. Sredi oltarja je kip sv. Martina. Desno ob svetem Martinu je kip sv. Jakoba, levo sta sv. Peter

in Pavel. Poleg sv. Ane Samotretje je sv. Trojica, desno sv. Barbara, na vrhu oltarja je nadangel Mihael. Oba stranska oltarja v obliki rezljanih okvirov sta iz začetka 18. stoletja. V cerkvi je tudi nagrobnik rodbine pl. De Portico in grobnica rodbine Fichtenau (grad Breitenau, Prajtanov v Zalogu).

Literatura:

1. Krajevni leksikon Slovenije. Ljubljana, 1971. Knj. 2
2. Slovstveni in kulturnozgodovinski vodnik po Sloveniji. Ljubljana, 1996. Knj. 4
3. Arhiv župnije Vavta vas in nekateri zapisi
4. Sto let s svetim Antonom Padovanskim : zbornik ob obletnici posvetitve župnijske cerkve v Prečni. Prečna, 2010
5. <http://www.vavta-vas.si>